

επι Θετικά

Οι κύκλοι των χαμένων πολιτών II

Στην περιέουσα θολή ατμόσφαιρα

- της συζήτησης για τον μαθηματικά προδιαγραμμένης ποιότητας προϋπολογισμό,
- των αναπόδραστων σχετικών εντάσεων,
- των πολλών αναγνώσεων μπλόκων των αγροτών και των κινητοποιήσεων των εργαζομένων,

οι πολυδιάστατες εσωκομματικές τριβές συνεχίζονται, τα διασπαστικά σενάρια εξελίσσονται και η φτώχεια μιας πολιτικής, που επιζητεί αντί πάσης θυσίας την "εξουσία", χωρίς να ξέρει τι να την κάνει και ποιά είναι τα αντικειμενικά της περιθώρια στις συγκεκριμένες σήμερα συνθήκες, εξακολουθεί να κυριαρχεί.

Στον αντίποδα αυτού του κλίματος των ασύμβατων μονολόγων κυβέρνησης και αντιπολίτευσης και των αδιέξοδων "διαλόγων" τους με τους εργαζομένους, εμείς επιμένουμε και σ' αυτό το τεύχος να διερευνούμε **τα χαρακτηριστικά που θα έπρεπε να έχει ένας άλλος, ουσιαστικός επιτέλους διάλογος των πολιτών για την πολιτική, την κοινωνία και τον πολιτισμό που θα μπορούσε ίσως ν' ανοίξει ένα δρόμο ελπίδας για τον τόπο και το λαό μας.**

Ενας τέτοιος διάλογος θα έπρεπε κατά τη γνώμη μου:

1. Πρώτα, πρώτα να μη έχει ως άμεσο, μεσοπρόθεσμο ή μακροπρόθεσμο στόχο την εξουσία οποιασδήποτε μορφής και φύσης για οποιονδήποτε μετέχοντα σ' αυτόν.
Και αυτό γιατί πολύ συχνά οι κάθε λογής επίδοξοι "σωτήρες" ακόμα και με τις καλύτερες των προθέσεων, όταν στοχεύουν στην εξουσία ως εργαλείο "επιβολής" των σωστών δικών τους ιδεών στην κοινωνία αγνοούν ότι τίποτε πια δεν επιβάλλεται σε κανένα.
Οι ιδέες στηρίζονται στην πράξη μόνο από όσους συνειδητά τις ενστερνίζονται και τις κάνουν υπόθεση και έργο αλλά και τρόπο ζωής και προσφοράς.
2. Να μη αποκλείει εκ προοιμίου, κανένα, δογματικά και ατεκμηρίωτα. Και αυτό γιατί υπεύθυνοι, ευαίσθητοι και συνειδητοί πολίτες υπάρχουν παντού μέσα και έξω από κόμματα, φορείς, συνδικάτα, ενώσεις και πρωτοβουλίες τους.
3. Να αγνοεί και να υπερβαίνει δημιουργικά παραδοσιακές οριοθετήσεις, ταξινομήσεις και εντάξεις.

Και αυτό γιατί η πείρα της ζωής που συνήθως αποκτάται επώδυνα, αλλά και οι διαψεύσεις και οι ματαιώσεις εμπεριέχουν μια σημαντικότερη και συμπυκνωμένη γνώση και δυναμική, πολύτιμη υποδομή πλουραλισμού του εγχειρήματος.

4. Να μη χρησιμοποιήσει ως εφελθήρια, μέσα επικοινωνίας, μεθόδους και λογικές του κρατούντος πολιτικού, κοινωνικού και πολιτισμικού συστήματος.

Και αυτό γιατί "σοβαρές" εφημερίδες και "σοβαρά" κανάλια, "έγκριτοι" δημοσιογράφοι, "σοβαρές" εκπομπές λόγου, αλλά και οι πολυπράγμονες, συνεχώς διαθέσιμοι και προβαλλόμενοι διανοούμενοι και καλλιτέχνες συνήθως υπακούουν, σέβονται συμπορεύονται, ή τουλάχιστον συμβιβάζονται (έστω και διαφωνούντες) αμέσως ή εμμέσως με την κυρίαρχη στρατηγική της στήριξης και αναπαραγωγής της κάθε φοράς κρατούσας τάξης πραγμάτων.

5. Να απαιτεί ως προϋπόθεση από τους φορείς του τη συνείδηση, τη διάθεση, την υπομονή και την επιμονή να ακούν, να αντιλαμβάνονται, να κατανοούν, να εξηγούν, να τεκμηριώνουν, να συμφωνούν και να διαφωνούν καλόπιστα και δημιουργικά.

Και αυτό βέβαια μπορεί να μην είναι όνειρο θερινής νυκτός στο βαθμό που ο ουσιαστικός διάλογος των πολιτών είναι απαλλαγμένος εξ ορισμού από τα βάρη, τις δουλειές και τα προσχήματα που επιβάλλουν προσδοκίες νομής ή συμμετοχής στην εξουσία και επιλογές επιβολής "των δικών μας καλύτερων" προτύπων, στάσεων και συμπεριφορών.

6. Να μην είναι ευκαιριακός, "μερικός", αποσπασματικός ή απλώς μία συνέπεια ενός τυχαίου εκτάκτου γεγονότος και αφορμή για μια οφειλόμενη κατά τ' άλλα κινητοποίηση, αλλά να συλλαμβάνει πρωτοβουλιακά και επιθετικά, να κατανοεί και να συνεκτιμά πάντα με ολιστικό τρόπο κατά περίπτωση όλες τις διαστάσεις και πτυχές των αντικειμενικά πολύπλοκων σημερινών προβλημάτων της κοινωνίας, της οικονομίας, της ανάπτυξης και του περιβάλλοντος. Και ακόμη, τα τοπικής, περιφερειακής και πλανητικής κλίμακας και σημασίας χαρακτηριστικά τους και τον τρόπο με τον οποίο αυτά συνδέονται αλληλεπιδρούν και αλληλεξαρτώνται με την παιδεία, την έρευνα, την τεχνολογία, τον πολιτισμό αλλά και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας μας.

Και αυτό, γιατί οι τηλεπικοινωνίες, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα δίκτυα και οι βάσεις γνώσεων και πληροφοριών της σύγχρονης αγοράς, αν απαλλαγούν από το "θόρυβο" και τις σκοπιμότητές τους μπορούν να είναι χρήσιμα εργαλεία για την επιτυχία του και όχι μόνο.

7. Τέλος ένας τέτοιος ουσιαστικός διάλογος μεταξύ των πολιτών δεν χρειάζεται πάτρωνες, διαφημιστές και εμμέσους ή καλυμμένους χορηγούς και "υποστηρικτές".

Δεν χρειάζεται γραφεία, φώτα δημοσιότητας και συνεντεύξεις προβολής του, βαρύγδουπες εξαγγελίες και καλλιέργεια μεγάλων προσδοκιών για την αμεσότητα και τη σημασία των αποτελεσμάτων του.

Ένας τέτοιος διάλογος μπορεί να ξεκινήσει σε πολλές εναλλακτικές μορφές, ανάλογες με την κοινωνικότητα, τη μόρφωση, το επάγγελμα, τα γενικότερα ενδιαφέροντα και τις ειδικότερες ευαισθησίες δύο ή περισσότερων φίλων, συνεργατών ή γνωστών που έχουν δοκιμάσει στο καμίνι της ζωής την αμοιβαία εκτίμησή τους, τη μπέσα και την αλληλεγγύη τους, κάποιες κοινές ιδέες αλλά και κάποιες διαφωνίες τους που δεν τους εμπόδισαν όμως να συνυπάρχουν, να συνεργάζονται και να παλεύουν μαζί γι' αυτά που συμμερίζονται.

Έτσι, ένας τέτοιος διάλογος μπορεί:

- να ξεπηδήσει ταυτόχρονα, παντού από πολλές εστίες,
- να επεκτείνεται και να βαθαίνει με τους ρυθμούς που μπορεί να ανέχεται κάθε εστία του χωρίς να δημιουργείται βάρος ή υποχρέωση που δεν μπορεί να φέρει σε πέρας κάποιος απ' τους συμμετέχοντες,
- να καταλήγει σε κάποιες πεποιθήσεις σε απλά καθημερινά πράγματα που θα γίνονται όμως συνείδηση και τρόπος ζωής χωρίς άμεσες ή έμμεσες επιβολές, παραπλανήσεις και εκβιασμούς,
- να συναρθρώνεται με άλλους παράλληλους και αντίστοιχους διαλόγους, όταν αυτό συμβεί, χωρίς ιδιαίτερες προσπάθειες και άγχη,
- να αναπτύξει κανάλια επικοινωνίας ανθρώπινα και ζεστά χωρίς διαμεσολαβήσεις "πρωτοπόρων", "πιο έξυπνων", "πιο μορφωμένων", "πιο γνωστών", "πιο άξιων", "πιο δυναμικών",
- να ξαναζωντανέψει μ' άλλα λόγια "των ανθρώπων τις κοινότητες", την αυθόρμητη και ανυπόκριτη κοινωνική αλληλεγγύη, την γνησιότητα των σχέσεων, την καθαρότητα των συναλλαγών, την αβίαστη διαμόρφωση κοινών θέσεων, στάσεων και συμπεριφορών στα καθημερινά προβλήματα.

Σ' αυτή την πρώτη προσέγγιση του θέματος θα αποτολμήσω να εισηγηθώ ορισμένα ερωτήματα για συζήτηση και όποια απόφαση, απ' όσους, παρά την φαινομενική αφέλεια των προτεινομένων στους πονηρούς καιρούς μας, θα δοκιμάσουν να τα απαντήσουν στις μικρές ή μεγαλύτερες συλλογικότητές τους.

(Οι πολύ υποψιασμένοι και προχωρημένοι φίλοι, ας προβληματισθούν πριν κριτικάρουν, γιατί, πολλές απ' τις πιο προχωρημένες σχετικές απόπειρές τους, έπεσαν στο κενό ως προς την εμβέλεια και την αποτελεσματικότητά τους.)

Μερικά και μόνο ενδεικτικά ερωτήματα για συζήτηση και απάντηση:

- (α) Είναι πολιτική και μπορεί να μας ενδιαφέρει και να μας απασχολεί ο διαγκωνισμός για την εσωκομματική επιβίωση, επικράτηση και ανέλιξη στα κόμματα του "εκσυγχρονισμού", των γιων, των θυγατέρων, των γαμπρών, των αδελφών και των ανεψιών των "ιστορικών" ηγετών και των βουλευτών τους, όταν τα εθνικά, τα κοινωνικά, τα οικονομικά και τα περιβαλλοντικά προβλήματα διαρκώς οξύνονται και βαθαίνουν και κανείς δεν αποτολμά να θέσει το δάκτυλο στον τύπο των ηλών;

Δεν θα έπρεπε με την ψήφο τους οι πολίτες να εγκρίνουν μόνο τις ικανότητες, το ήθος και την προσωπικότητα των υποψηφίων και όχι τα "κληρονομικά" τους δικαιώματα;

- (β) Είναι πολιτική και μπορεί να μας ενδιαφέρει και να μας απασχολεί ως πολίτες με τόσα προβλήματα, το ποιο από τα δύο μεγάλα κόμματα θα κατακτήσει την εξουσία, όταν για αντικειμενικούς λόγους στις συγκεκριμένες σήμερα διεθνείς συνθήκες και παρά τις αγωνιώδεις προσπάθειες φαινομενικής διαφοροποίησής τους, είναι υποχρεωμένα να εφαρμόσουν την ίδια, κυρίως σταθεροποιητική πολιτική, με αναπόδραστες συνέπειες την αύξηση της ανεργίας και της κοινωνικής ανισότητας και τη θεοποίηση της αγοράς και του ανταγωνισμού;

Είναι δυνατόν να ξεγελιόμαστε ακόμη από συνθήματα και βραχύβιες και ανυπόστατες όπως αποδεικνύεται πάντα λίγες μέρες μετά τις εκλογές, προεκλογικές υποσχέσεις;

- (γ) Είναι πολιτική αντιπαράθεση και μπορεί να μας ενδιαφέρει και να μας απασχολεί μία προεκλογική διαμάχη σαν αυτήν που γευτήκαμε ακόμη και στα χρόνια του "εκσυγχρονισμού"; Και μπορούμε να πιστεύουμε ότι η επόμενη θα είναι μ'αυτές, τις συνθήκες, διαφορετική;

Είναι δυνατόν να μας πείσουν, για οτιδήποτε θετικό, αυτοί που διασπάθισαν τα τεράστια ποσά της δημόσιας χρηματοδότησής τους αλλά και τους άλλους άδηλους πόρους τους για τα ανόητα και καταϊγιστικά διαφημιστικά τους μηνύματα απ' την τηλεόραση;

- (δ) Είναι πολιτική και μπορεί να μας ενδιαφέρουν και να μας απασχολούν:

- η "δημοκρατική" συγκέντρωση όλων των εξουσιών σε κυβέρνηση και κόμμα, απ' τον νέο χαλίφη που όμως εξόρκιζε την αντίστοιχη συμπεριφορά του προηγούμενου,
- η νέα "δημοκρατική" αυλή που αντικατέστησε την προηγούμενη,
- η νέα "δημοκρατική" αλαζονεία που εκτόπισε την αντίστοιχη "προεδρική",
- η νέα "δημοκρατική" αξιοκρατία που έβαλε στη θέση των παλιών φίλων και κολλητών τους νέους "δημοκρατικούς" φίλους και κολλητούς.

(ε) Είναι πολιτική και μπορεί να μας ενδιαφέρουν και να μας απασχολούν οι επαναληπτικά και συστηματικά περιφερόμενες αθλιότητες, κοινοτυπίες, κομπορρημοσύνες, δοξολογίες ή καταγγελίες και οι αναλύσεις των 12 δευτερολέπτων των παραθύρων της ιδιωτικής κυρίως τηλεόρασης;

Ας περιορισθούμε ως εδώ.

Αν συμφωνήσουμε ως πολίτες ότι αυτά δεν είναι πολιτική και δεν μπορούν να μας ενδιαφέρουν και να μας απασχολούν, ας στείλουμε με τους τρόπους που ο καθ' ένας μας και οι μικρές ή μεγαλύτερες συλλογικότητές μας επιτάσσουν το δικό μας ηχηρό και ισχυρό μήνυμα.

Και το μήνυμα αυτό μπορεί να είναι πια χωρίς αναστολές και νέες "προθεσμίες", η απόλυτη σιωπή μας, η απουσία μας, η μη συμμετοχή μας, ή μη συνενοχή και η μη ανοχή μας σ'αυτό που οι δυνάμεις που βρίσκονται ή ορέγονται μια αδιέξοδη και ανυπόστατη εξουσία θεωρούν και ασκούν ως πολιτική.

Και αμέσως μετά, ή παράλληλα μ' αυτό, ας συζητήσουμε με σοβαρότητα και υπευθυνότητα επιθετικά και πρωτόβουλα τις θετικές διεξόδους που ακόμα και η κοινή λογική μας, με σαφήνεια μας υποδεικνύει, έξω και πέρα απ' τις κατά καιρούς "ιδιαίτερες", "μαξιμαλιστικές" ή "ιδιόρρυθμες" εμμονές μας.

Και ας βρούμε τρόπους να επικοινωνήσουμε με φαντασία και να διατυπώσουμε έστω κάποιες πρώτες εναλλακτικές δημιουργικές προτάσεις στο πλαίσιο μιας πολιτικής των πολιτών.

Αθήνα 23.12.96

Δημ.Ρόκος